

UKA 2013/123
21. november 2013
Aqqaluaq B. Egede

Qanoq iliornikkut nunatsinni ineqarnikkut piaarnerusumik pitsanngorsaaneq, nutarsaaneq inuillu illut, inissiat attartukkatik piaarnerusumik pigilersinnaane-raat apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiaq.

(Inatsisartunut ilaasortat Gerhardt Petersen aamma Knud Kristiansen, Atassut)

Ukiut kingulliit qulit nunatsinni inissialiortiternermut politikki innuttaasunut tamanut inissaqartitsinissaq qitiutinnagu akissaqarluartunuinnaq sammitinneqalersimavoq. Innuttaasut ilarpassuinit ullutsinnut naleqquttunik aamma pitsaassuseqartunik inissialiorneq amigaataalerpoq. Inuit nammineq inissaqarniarlutik aningaasaliisinaanermut atorniarsinnaanermullu periarfissaqanngitsut ullutsinnut naleqquttunik inissaqartitsinngilagut.

Inuit Ataqatigiit politikikkut anguniakkatsinnut una suliassaq pisariaqarteqisarput naapertuuppoq. Inuit pissakinnerusut nunatsinni inuiattut ineriartornitta nassatarisaannik atukkamikkut katataajartorput. Ajornartorsiutip aallaavigaa 2006-mi peqqussut allanngortinneqarsimammat, taamani peqqussut aqutigalugu namminerisamik ulluliortiterneq qimallugu inissialiortiterneq pilerinarsaavigineqarsimammat.

Tamatuma kingorna Kalaallit nunaanni illut inissiallu pitsaassusaat aallaavigalugu niuerneq 2007-mi allanngortinneqarpoq. Taamani Inatsisartut inatsisaat aqutigalugu niueqatigiinnermi akit akiliisinnaassuseqarluartut niuernerat tunngavigineqalerpoq.

Pissutsilli ullumikkut atukkatta uppersarparaat, inuttut ataasiakkaat inissaqarniarnikkut atukkavut nunatsinni naligiimmik periarfissaqartitaanatillu pitsaassutsikkut assigiinngippallaamik atugassaqaqarfiulersimasut. Imaappoq, inatsisunik allannguinerup kinguneraa nunatsinni inuit pissakinnerusut inissaqarniarnikkut atugaasa ajorsiertupiluulernerat.

Tamanna akuerineqarsinnaanngilaq. Allannguisoqartariaqarpoq. Allannguisoqassappallu pisariaqarpoq nunatsinni inatsisit piusut nutaamik nalilersorneqarnissaat.

Tassami ullumikkut inissiat sanaartugassanik akilersinnaanerpaajupput. Nunaminertanik atuinikinnerpaajupput, taamalillutik nunagissaanissamik pisariaqartitsinnginnerupput, quleriinnillu arlalinnik inissaqarfiusunik sanaartorneq akilersinnaaneruvoq illunik arlalinnik siammasissunik sananermingarnit nunamik assaanissamik

pisariaqartitsinnginnerummat. Tamanna aamma naalackersuisut 2007-mi siunertarisimagaat naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaataanni oqaasertatut erseqqissarneqartuni takuneqarsinnaavoq.

Piviusorli unaavoq, inissianik sanaartornermut politikki taamani pilersinneqartoq pissakinnerusut pisuullu akornanni assigiinnginnermik annertuumik kisimi pilersitsinngimmat. Aamma eqqorneqartunut ilaapput isorliunerusuni illoqarfissuarnilu inissianik illuutinillu niuernerit imminnut naapertuukkunnaarnerannik. Taamaalilluni illoqarfissuarni inuuniarnikkut atukkat isorliunerusunilu inuuniarnikkut atukkat sukkasuumik ataqatigiikkunnaariartorsimapput.

Inuit Ataqatigiit isumaqarpugut inissaqarniarnikkut pissutsit atukkavut inissianillu sanaartorneq eqqartorneqartillugit pisariaqarluinnartuq ilanngutissallugu, - namminerisamik inuit illuliortiternissaannik politikki nukittorsaavigineqassasoq. Tassami pisortat inissianik illuutinillu ingerlatsinerat piginnittuunerallu millisarneqassappat illuinnaa sammineqarsinnaanngilaq. Aamma nammaqatigiinneq pisuut kisiisa periarfissagissaartinneqarnerattut isikkoqartoq nammaqatigiinnermut eqqarsartaatsimut ungasippoq. Inissianik niuernikkut Akit atuuttut ersersippaat nunatsinni inuit qanoq isertitaqaraluarunik apeqqutaatinnagu illumik inigisamilluunniit namminerisamik piginnittuulersinnaanerit ukiorpassuarni ineqartumut akilersinnaanngitsoq.

Ukiorpassuarni ineqartup akilersuinissaata malitsissaraa, nunatta avataaniit aningaasanik attartortitsivinnut erniat tunngavigalugit aningaasat nunatta aniatitai ukiumut qanoq annertutiginersut. Taamatut ingerlatsineq soorunami inuiaqatigiinnut aningaasarpassuarnik naleqarpoq, misissorneqartariaqarpoq, inuiaqatigiit aningaaseriviit aqqutigalugit attartorsimasut, saniatigullu nunatta avataaniit aningaasalikkanik sanaartortitseriaaseqarneq aamma erniatigut sunniuteqassammat.

Massakkummi ilisimalereerparput nunatta GB-mut piginneqataassutai tunineqassasut. Soorunami tamatuma malitsigissavaa naalackersuinikkut aningaaserivimmuut pineqartumut piomasaaqateqarsinnaanerup ajornarnerulernissaa. Nunatsinni inuiaqatigiit amerlanngilagut aningaasarsiornikkullu sunneruminartuulluta. Nunattalu karsia aningaasarsiornikkut ilungersunartorsiulersoq ilisimareerlugu piginneqatigiissutit tunineqarnerat torrallaanerunngitsoq Inuit Ataqatigiit isumaqarpugut. Tassami Inissiarpassuarni oqok assut ajornarstorsiuataalersimasoq sapinngisamik millisaavigineqartariaqarpoq.

Inissiat annertuumik aserfallassimasut attartortumut tunissallugit naleqqutinngillat. Aserfallatsaaliinnermut aningaasaliissutit 2004-mi 100 mio. Kr.-nit misserpiaannik annertussuseqarsimasut 2008-mi nungutinneqarsimapput. Taamanikkut tunngavilersuutigineqarpoq inissiat pisoqqat ingitserneqartalissammata, inissianillu nutaanik sananikkut inissiat pisoqqat nutaanik taarserneqassallutik. Soorunami aserfallatsaaliinissamik pisariaqartitsineq nutaaliornerrinnakkut anigorneqarsinnaanngilaq.

Tassa, pisariaqavippoq aserfallatsaalisassat isumagineqarnissaat, taamaanngippat suliassat akitsoriartuinnassammata.

Ukiuni kingullerni annertusiartuinnartumik aserfallatsaaliinermut iluarsartuussinermullu aningaasaliissutit amigaatineqaleriartorput. Inuppassuit ineqarnikkut atugaat pitsaanngilluinnartut ersersinneqartarput, ukiut tamaasa immikkut ittumik nunatta karsianit aserfallatsaaliinermut iluarsartuussinermullu aningaasaliisariaqataratta.

Illuuteqartoqarsinnaanngilaq aserfallatsaaliinermullu aningaasaliissuteqarani.

Takisuuliutigiginagu Inuit Ataqtigiinnit oqaatigeqqiinnassavarput aserfallatsaaliinermut aningaasaliissutinik pilersitsisoqarnissaa kingumut naqissuseqqillugu kaammattuutigissagatsigu.

Inuiaqtigiinni inissaqarniarnikkut pissutsit attartortumik piginnittumilluunniit taaneqaraluarpata allamik ajornartorsiummik qitiulluinnartumik inuiaqtigiinni ajornartorsiuteqarpugut. Ajornartorsiut ima angitigaaq allaat inissaqarniarnikkut pissutsit qanorluunniit aaqqissuunniarneqaraluarpata, inuiaqtittita ilarpassui namminerisamik inissaqarniarnissaminnut akissaqanngillat.

Pissusiviusut takutinneqarput ukiuni kingullerni Inatsisartunut ilaasortat paasissutissatigut pissarsiarimmassuk, inuiaqtigiinni sulisartut 40 %-ii SIK-mi akissarsiat appasinnerpaaffissaattut killigititaasumik suli appasinnerusumik isertitaqartuusut. Sulisartut affangajaasa inuuniarnikkut atugaat ima ilungersunartigipput, ineqarnermut akiligassanullu allanut akileereernermi kingorna qaammatip sinneranut inuussutissaqarnissaminnut naammattunik akissaqartarnatik. Tamanna akuersaarneqarsinnaanngimmat Inuit Ataqtigiit akuttunngitsumik partiinut allanut kaammattuutigisarpaput, nunatsinni akileraartarnikkut aaqqissuuseqqinnissaq pisariaqarluinnartoq suleqatigiiffigisariaqaripput.

Inuit atugaasa isasoorluinnarnissaat utaqqineqarsinnaanngilaq. Inuiaqativut isertitakinnerusut akileraartarnikkut aaqqissuuseqqinnikkut atukkamikkut naleqqussaaffigineqarnissaat pisariaqarluinnalerpoq. Paasissutissammi pissarsiatta immikkut maluginiagassartaa tassaavoq, amerlasuut anaanat kisimiittut arlariinnik meerallit tassani pineqarmata. Kalaallit nunaanni isertitakitsut meeqqallu qanoq atugassaqtitaanerat pitsaanngitsumik sunnersimaneqarpoq akileraartarnikkut sinaakutissat artukkiimmata.

Tamanna pissuteqarpoq sulisartutut isertitaqartut suliffissaaleqisutullu pisartagaqartut aningaasarsiatigut nikingarujussuannngimmata. Tamanna immini ersersitsivoq akileraartarnikkut aaqqissuuseqqittariaqartugut, aaqqittariaqarpoq sulisartutut inuunerup suliffissaaleqisuunermiit malunnaatilimmik akilersinnaalerulersinneratigut. Tamatumani pingaartillugu isiginiagassanut ilaavoq Kalaallit nunaanni sulinerup akilersinnaasunngorsarneqarnissaata timitalerneqarnissaa.

Inuit Ataqtigiit sinnerlugit oqallisissiamut qujalluta isummersuutivut saqqummiuppakka.

